

Nr 300.

Ankom till riksdagens kansli den 13 december 1946 kl. 1 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av införseln av vissa varor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

(2:a avd.)

I propositionen nr 360 har Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 11 oktober 1946, föreslagit riksdagen att till Subventionering av införseln av vissa varor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

I samband härmed har utskottet till behandling förehåft

dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Björkman* och *Nordenson* (I: 390) och den andra inom andra kammaren av herr *Wiberg* (II: 592), i vilka hemställts, att riksdagen under beaktande av vad i motionerna anförts måtte avslå förevarande proposition, dels ock en inom andra kammaren av herr *Ohlin* väckt motion (II: 591), vari likaledes hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Beträffande de av motionärerna till stöd för dessa yrkanden anförda skälen hänvisas — i den mån redogörelse för motionernas innehåll icke lämnas i det följande — till motionerna I: 390 och II: 591.

Under kristiden har i viss utsträckning av krisorganen eller genom deras förmedling bedrivits verksamhet för utjämning av priserna å vissa importvaror dels mellan dylika varor inbördes och dels mellan importerade och inom landet producerade varor. Dessa clearingförfaranden, som i allmänhet ägt rum med hjälp av särskilda vid krisorganen inrättade clearingkassor, ha delvis inneburit en subvention av införseln av varor, i det att i prisutjämningsyfte utbetalning till vederbörande importör skett i den mån importpriset för varan överstigit visst för varan fastställt avräkningspris.

Sedan vissa clearingkassor avslutat sin verksamhet och utsikter yppats att även övriga clearingförfaranden skulle kunna avvecklas inom en icke alltför avlägsen framtid, uppdrog Kungl. Maj:t genom beslut den 29 mars 1946 åt statens priskontrollnämnd att efter samråd med övriga krisorgan,

vid vilka clearingkassor funnes inrättade, överväga och till Kungl. Maj:t inkomma med förslag rörande allmänna riktlinjer för dispositionen av de överskott, som de särskilda clearingkassorna efter clearingförfarandets upphörande kunde förete utöver till förfogande ställt förlagskapital. I skrivelse den 15 juni 1946 har priskontrollnämnden framlagt förslag i ämnet. Förslaget innebär i huvudsak, att clearingkassornas överskott skulle överföras till särskilda, vid de olika centrala krisorganen inrättade fonder, vilkas medel skulle i första hand användas till åtgärder i prisutjämnande syfte inom vederbörande krisorgans verksamhetsområde.

I skrivelse den 13 september 1946 har *statens priskontrollnämnd* hos Kungl. Maj:t gjort framställning i syfte att skapa möjligheter till subvention från det allmännas sida av införseln av vissa viktigare varor.

Priskontrollnämnden erinrar till en början om att starka prisstegrings-tendenser för närvarande rådde på de utländska marknaderna och att dessa utsatte den inhemska prisnivån för ett starkt tryck uppåt. Detta tryck hade visserligen i någon mån lättat genom apprecieringen av den svenska kronan. Nämnden ansåge emellertid, att därutöver en ökad importpriskontroll vore erforderlig för att förhindra att prisstegringen utomlands sloge igenom på den svenska prisnivån och att såsom ett led i denna utvidgade kontroll borde övervägas införandet av subventioner å vissa viktigare importvaror.

Ett beträdande av subventionsvägen är i allmänhet förenat med allvarliga olägenheter och en åtgärd som i princip måste anses förkastlig. Särskilt gäller detta när subventionerna avse att dölja prisförändringar av mera bestående karaktär. Emellertid torde subventioner kunna anses försvarliga i speciella fall som temporära åtgärder i syfte att eliminera tillfälliga prisrörelser. Motiveringen för att i nuvarande läge tillgripa subventioner är sålunda antagandet att de prisstegringstendenser, som göra sig gällande via utrikeshandeln, äro av relativt övergående natur. Den prisuppgång som på senare tid skett på de utländska marknaderna torde i viss mån vara spekulativt betonad och sammanhängande med den rådande starka varuefterfrågan. På samma sätt som fallet var efter förra världskriget torde priserna komma att falla i och med att en avmattning inträder i denna efterfrågan. Prisläget är för närvarande så ansträngt att subventionsåtgärder måste ur allmänt prispolitisk synpunkt vara att föredraga framför en uppgång i priserna. Det kan förutses att socialstyrelsens levnadskostnadsindex, som nu ligger vid 243 (1914 = 100), under det närmaste halvåret på grund av förändringar i bl. a. jordbrukspriser och skatteposten kommer att uppnå ett läge mycket nära det i ramavtalet fixerade »index-taket» 248. Hänsynen till de allvarliga konsekvenser som kunna utlösas av en, om än tillfällig, prisstegring i ett sådant läge måste anses väga tyngre än de principiella betänkligheterna mot ett beträdande av subventionsvägen. Det är emellertid uppenbart att man i fall av en allmän inflationsrörelse i utlandet och då speciellt i Amerika icke kan räkna med att det med hjälp av subventionsåtgärder skall vara möjligt att skydda den svenska prisnivån. Subventionernas uppgift kan blott vara att utjämna tillfälliga, mer eller mindre spekulativt betonade prisrörelser och därmed undvika onödiga och

riskabla kastningar i den inhemska prissättningen. Därmed är också givet, att det vid en sådan uppläggning av subventionspolitiken kommer att röra sig om relativt begränsade belopp. Av den förda motiveringen för vidtagandet av subventionsåtgärder följer att om det visar sig att priserna på de utländska marknaderna komma att stabilisera sig på nuvarande höga nivå eller i vart fall prisstegringen kommer att bli av betydande varaktighet frågan uppenbarligen kommer i ett annat läge. Subventionsåtgärderna synas i sådant fall böra avvecklas, då det på längre sikt måste anses ofrånkomligt att de verkliga kostnaderna böra få taga sig uttryck i priserna för konsumenterna.

Priskontrollnämnden framhåller vidare, att man vid ett övervägande av omfattningen av de ifrågasatta subventionsåtgärderna i huvudsak syntes böra inrikta sig på en subvention av sådana råvaror, som vore av betydelse för de stora konsumtionsartiklarna och spelade en mera omedelbar roll för konsumentpriserna och därmed för levnadskostnadsindex. Bland dylika råvaror omnämner nämnden bomull och hudar, under framhållande av att dessa vore råvaror för ett mycket betydande antal artiklar och att en prishöjning å dem därför sprede sig över stora områden av prissystemet. Även andra varor vore eller kunde bli aktuella ur subventionssynpunkt.

Priskontrollnämnden framhåller, att vad sålunda anförts beträffande vidden av subventionsåtgärderna endast vore att uppfatta såsom angivande tänkbara utvägar och givetvis icke innebure att man skulle binda sig för en handlingslinje i enlighet därmed. Frågan om hur långt en subvention borde sträcka sig sammanhänge med sådana omständigheter som lagerställning och räntabilitet och måste därför bli föremål för prövning i varje särskilt fall.

Beträffande frågan om förfarandet vid genomförandet av erforderliga subventioner och om finansieringen av desamma anför nämnden — utan att taga ställning till dessa spörsmål — bland annat följande synpunkter.

Enligt uppgift från statens krigsförsäkringsnämnd kommer vid utgången av 1946, då den statliga krigsriskförsäkringen upphör med sin verksamhet, ett överskott av krigsriskförsäkringsmedel på omkring 200 miljoner kronor att föreligga. Dessa medel, som omhänderhavas av riksgäldskontoret, äro likartade med clearingkassornas överskottsmedel — de representera medel som tidigare tagits ut av konsumenterna i form av för höga priser på importvaror — och man kan tänka sig att utnyttja dem för finansiering av erforderliga subventioner. Nämnden anser sig dock ej böra framlägga något förslag i detta avseende utan vill för sin del lämna öppet huruvida de ifrågasatta subventionerna skola finansieras denna väg eller genom direkta anslag på budgeten eller eventuellt på något annat sätt.

Beträffande sådana varor, för vilka särskilda clearingkassor finnas inrättade inom resp. centrala kristidsmyndigheter, synas emellertid däri befintliga medel i första hand böra utnyttjas.

I fråga om sådana varor för vilka särskilda clearingkassor ej finnas inrättade synes genomförandet av subventioner kunna ske antingen via statens reservförrådsnämnd eller via importförening, där sådan finnes, allt-

efter lämpligheten i varje särskilt fall. Detta innebär att vederbörande organ erhåller i uppdrag att inköpa ifrågavarande varor och försälja dem till nu gällande av priskontrollnämnden godkända försäljningspriser. De förluster som härvid komma att göras torde böra täckas av krigsriskförsäkrings- eller andra medel.

Över priskontrollnämndens framställning ha yttranden avgivits av socialstyrelsen, kommerskollegium — vilket därvid överlämnat yttranden från Stockholms handelskammare, Skånes handelskammare, handelskamrarna i Göteborg och Gävle, Sveriges grossistförbund, Sveriges industriförbund och Kooperativa förbundet — statens krigsförsäkringsnämnd, statens industrikommission, statens livsmedelskommission, statens handelskommission och statens bränslekommission. I flertalet av de avgivna yttrandena har — under framhållande av de principiella betänkligheterna mot ett subventioneringsförfarande av ifrågasatt slag — priskontrollnämndens förslag tillstyrkts.

Beträffande den närmare innebörden av ifrågavarande yttranden hänvisas till propositionen s. 4—7.

Socialstyrelsen har låtit verkställa undersökning rörande vilken återverkan på levnadskostnadsindex, som kan förväntas av de av priskontrollnämnden föreslagna åtgärderna. Av undersökningen syntes enligt styrelsen framgå, att de ifrågasatta subventionsåtgärderna — särskilt i nuvarande känsliga läge — icke vore utan betydelse för prisnivåns stabiliserande och för motverkande av en stegring av levnadskostnadsindex.

Industrikommissionen anför, att för subventionering de råvaror i första hand borde komma i fråga, som vore av betydelse för de stora konsumtionsartiklarna, men att därutöver subventioner borde kunna tillgripas även i andra fall, där prisstegringar å råvarorna blivit så stora, att importen och landets försörjning äventyrades.

Beträffande vad av industrikommissionen och vissa övriga remissinstanser i övrigt anförts rörande subventioneringens närmare utformning torde få hänvisas till propositionen s. 8—10.

Angående finansieringen av subventionerna har priskontrollnämndens förslag om användande av clearingkassornas överskottsmedel samt vinsten på krigsförsäkringsnämndens verksamhet i allmänhet tillstyrkts, varvid i regel utsagts, att andra medel icke böra ifrågakomma för ändamålet. Avvikande mening har *handelskammaren i Stockholm*, som påpekar, att det enligt grunderna för clearingkassornas tillkomst icke borde kunna ifrågasättas att anlita för bestämda varor avsedda clearingmedel till prissänkningar å andra artiklar. Det vore av stor såväl principiell som praktisk betydelse, att, om subventionsvägen skulle beträdas, kostnaderna här för i varje fall komme att öppet redovisas genom direkta anslag på budgeten.

Krigsförsäkringsnämnden har anmält, att sedan de privata sjöassuradörerna numera förklarar sig beredda att från och med den 1 januari 1947 meddela försäkring mot krigsrisk, enligt nämndens åsikt den av nämnden

bedrivna försäkringsrörelsen borde upphöra med utgången av år 1946. Nämnden anger härvid, att, därest krigsskadorna under den återstående delen av år 1946 icke skulle bliva onormalt stora, överskottet av nämndens verksamhet torde kunna beräknas till lägst 225 miljoner kronor.

Sedan priskontrollnämndens framställning jämte däröver avgivna yttranden remitterats till *fullmäktige i riksbanken*, ha fullmäktige avgivit yttrande i ärendet. Fullmäktige anföra följande.

En subventionering av importen i prisreglerande syfte är ägnad att inge allvarliga betänkligheter. Det kan icke undvikas, att en sådan subventionering är ägnad att minska importörernas intresse och möjlighet att vid sina kontakter med utländska leverantörer nå lägsta möjliga priser. Det är också uppenbart att subventionsförfarandet är ägnat att försvaga de svenska myndigheternas ställning vid handelsförhandlingar med utlandet när det gäller att uppnå bästa möjliga villkor; den utländske leverantörens eget intresse att komma in på marknaden trubbas med nödvändighet i viss mån av, när han vet att priset ändå kan komma att undergå en reduktion till följd av från det allmännas sida utbetalad subvention. Därtill kommer att en importsubventionering lätt kan ge upphov till klagomål över diskriminerande behandling. Det ena landet, som har huvudsakligt intresse av exporten av en viss råvara som icke subventioneras, finner sig tillbakasatt till förmån för ett annat land, vars råvaror för export subventioneras. Även ur allmänna synpunkter kan en subventionering göras till föremål för kritik. Sedan den en gång införts, är det svårt att avskaffa den. Om icke en prisfallstendens föreligger komme nämligen en sådan åtgärd att utlösa en omedelbar höjning av den inhemska prisnivån. Under förhållanden, där en sådan gynnsam utveckling icke kunde beräknas inträda inom en nära framtid, infördes visserligen en kolsubventionering. Statsmakternas syfte med denna subventionering var emellertid endast att trubba av stegringstakten hos priserna på ifrågavarande för hela prisutvecklingen avgörande vara, och man var alltså redan från början inställd på att låta subventioneringen undergå en successiv reduktion och låta ett blivande högre prisläge bli inarbetat i den allmänna prisstrukturen.

Ur här angivna synpunkter är det givetvis lyckligare, i den mån konsekvenserna av en allmän internationell prisstegring, vilken i inflatorisk riktning påverkar hemmamarknaden, kunna neutraliseras genom en appreciering av valutan. En sådan justering av växelkursen har emellertid ett begränsat användningsområde. Den kan endast förekomma, då en generell prisrörelse skapat en divergens mellan den inhemska prisnivån och prisläget vid import respektive export. Den måste vidare begränsas till att avse en korrigerig av en prisspänning av sådan mera generell natur, som kan väntas bli bestående någon tid framöver. Genomförd under sådana förutsättningar — vilka förelågo vid den svenska apprecieringen i juli detta år — innebär den en anpassning av växelkurserna i riktning mot ett sannolikt framtida jämviktsläge. Den är därför ägnad att på något längre sikt bidra till balans inom den internationella utvecklingen.

De förutsättningar, med vilka man räknade vid den svenska apprecieringen i juli, ha realiserats, och i den mån resultatet av denna appreciering redan låter sig bedöma, får den anses ha fyllt sitt syfte, nämligen att förhindra att den fortsatta internationella prisstegringen skulle i full utsträckning slå igenom i Sverige. Den neutraliserande effekten av apprecieringen

får antagas i huvudsak uttömd redan genom den prishöjning på råvaror, som inregistrerats på världsmarknaden under de senaste månaderna. Den skyddar oss alltså icke emot trycket av fortsatta prisstegringar. Något utrymme för en ytterligare, neutraliserande växelkursförändring föreligger å andra sidan enligt fullmäktiges mening icke. Problemet blir under dessa förhållanden, hur man skall kunna skydda sig mot än längre gående prishöjningar på olika råvaror, exempelvis de av priskontrollnämnden nämnda nämligen bomull och hudar. Trots de tungt vägande invändningar mot en subventionering, som fullmäktige förut anfört, finna fullmäktige, att man icke kan avsäga sig möjligheten att i rådande läge möta sådana prisstegringar genom subventionsåtgärder. Av det sagda följer emellertid, att i den mån sådana åtgärder tillgripas det endast bör ske efter noggrant övervägande och av tvingande skäl. I syfte att minska de politiska olägenheterna är det enligt fullmäktiges mening en förutsättning för anlitaandet av ett subventionsförfarande, att detta begränsas dels till råvaror eller råvarustadiet mycket närstående produkter, dels till ur prisstrategisk synpunkt betydelsefulla varor. Det är vidare uppenbart, att subventioneringen bör betraktas såsom en sista utväg och därför icke kan få vare sig minska angelägenheten av andra åtgärder till skydd för penningvärdet eller tillgripas i syfte att skapa utrymme för en liberalare politik i andra hänseenden.

På sålunda anförda skäl tillstyrka fullmäktige, att förslag framläggas för riksdagen, varigenom möjlighet öppnas för Kungl. Maj:t att för mötande av temporära prisfluktuationer anlita ett subventionsförfarande efter de av fullmäktige angivna, mycket försiktiga riktlinjerna. Fullmäktige förklara sig sakna anledning att ingå på frågan om finansieringen men understryka, att de penningpolitiska invändningar, som kunde riktas mot subventioneringen, gjorde sig gällande med lika styrka, om denna betalades ur uppsamlade fondmedel eller om den bestredes med skattemedel. För en lösning efter den förra linjen kunde emellertid tala, att denna ur psykologisk synpunkt ansåges mera tilltalande.

Riksbanksfullmäktigen Ivar Anderson har i anmäld *avvikande mening* framhållit, att den av priskontrollnämnden föreslagna åtgärden både ur principiell och praktisk synpunkt innebure så betydande risker och olägenheter, att den icke borde vidtagas utan att ytterst tvingande skäl därför förelåge. Den borde i så fall ingå som ett led i en genomtänkt och över hela linjen verkande ekonomisk politik med syfte att hindra en inflatorisk utveckling.

Departementschefen — vars yttrande återfinnes på s. 13—16 i propositionen och vartill utskottet får hänvisa — har anfört bland annat följande.

På de utländska marknaderna har efter krigets slut och särskilt på sista tiden en fortgående prisstegring ägt rum på många för vår försörjning viktiga produkter. Skäl föreligga emellertid till antagande, att denna prisstegring åtminstone i viss utsträckning är av övergående art samt att så småningom, i och med att förhållandena i utlandet stabilisera sig, en prissänkning kommer att inträda.

Om den svenska prisnivån skall kunna bibehållas i stort sett oförändrad

— vilket i nuvarande läge är ett angeläget önskemål — måste från svensk sida åtgärder vidtagas bland annat för att minska risken för att de ökade importpriserna slå igenom på den svenska marknaden. Av särskild vikt är, att prisstegringen på sådana råvaror, som äro av väsentlig betydelse för vår produktion, icke får medföra, att priserna på våra viktigare konsumtionsvaror komma att stiga.

I likhet med priskontrollnämnden och flertalet av de myndigheter och sammanslutningar, som yttrat sig i ärendet, finner jag det i nuvarande läge nödvändigt att öppna möjlighet för Kungl. Maj:t att medgiva viss importsubventionering. Jag inser till fullo vådorna av en dylik subventionering och anser därför, att den skall tillämpas restriktivt. Den bör sålunda äga rum allenast, där sannolika skäl föreligga för antagandet, att prisstegringen är av övergående karaktär. Vidare bör den i huvudsak begränsas till sådana importerade råvaror, vilkas importpriser utöva ett väsentligt inflytande på den allmänna prisnivån inom landet. Det synes mig dock icke böra vara helt uteslutet, att subventioneringen skall kunna tillämpas även å varor, som representera ett senare stadium av produktionsprocessen, i den mån synnerligen starka skäl av förut angiven art föreligga. I priskontrollnämndens framställning liksom även i en del remissyttranden ha omnämnts vissa varor, som böra bliva föremål för importsubventionering. Jag är emellertid icke beredd att nu göra några närmare uttalanden härom. Subventioneringsåtgärd bör kunna vidtagas allenast efter beslut av Kungl. Maj:t, som därvid jämväl bör meddela närmare föreskrifter angående subventioneringens utformning i detalj. Formerna torde härvid komma att växla allt efter förhållandena. Lämpligen torde för nästkommande års riksdag redogörelse böra framläggas för dittills vidtagna subventioneringsåtgärder. Bemyndigandet för Kungl. Maj:t att medgiva subventionering torde i anslutning härtill böra göras tidsbegränsat, förslagsvis till utgången av juni 1947.

Medelsbehovet för subventioneringen är givetvis beroende av den omfattning, i vilken subventionering kommer att äga rum, och de närmare riktlinjer som skola följas vid dess tillämpning. Att göra några noggrannare beräkningar härutinnan är för närvarande icke möjligt. Det synes mig lämpligast, att subventioneringens omfattning tills vidare begränsas till visst maximibelopp, förslagsvis 25 000 000 kronor. Sedan erfarenhet erhållits angående subventioneringen, torde frågan om en eventuell förlängning av densamma samt om dess omfattning böra tagas under övervägande och, därest förhållandena därtill föranleda, förslag därom föreläggas nästa års riksdag.

Priskontrollnämnden har i sin framställning — utan att framställa något direkt förslag — hänvisat till möjligheten att finansiera ifrågavarande subventioneringsverksamhet ur de överskott, som uppkommit eller uppkomma å den statliga krigsförsäkringsverksamheten samt å clearingkassornas verksamhet. Det synes mig emellertid lämpligare att för närvarande dessa medel icke anlitas för finansieringen utan att i stället ett anslag av reservationsanslags karaktär å 25 000 000 kronor anvisas å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47. Frågan om disposition av berörda överskottsmedel för nu ifrågavarande ändamål torde böra upptagas i samband med ett eventuellt framtida förslag om anvisande av ytterligare medel till importsubventionering.

I motionen I: 390 har anförts bland annat följande.

För skyddet av den svenska prinsnivån från utifrån kommande fluktuationer ha tidigare olika åtgärder vidtagits. I början av kriget infördes bl. a. en viss temporär importsubventionering av kol och koks för att dämpa den utländska prisstegrings återverkan inom landet. Under kriget ha i stor utsträckning tillgripits clearingförfaranden inom olika importområden. Efter kriget ha för att begränsa återverkningarna av den internationella prisstegringen de svenska växelkurserna å utländska valutor i juli innevarande år sänkts ca 14 procent. Alla dessa åtgärder ha ingått såsom ett led i de av statsmakterna antagna penningpolitiska programmen, senast 1944 års. Däri utsades (proposition nr 252) att en stabilisering av penningvärdet borde eftersträvas inom de gränser, som betingades av fluktuationerna i varuförsörjningen, och i enlighet därmed att en förbättring i försörjningen efter kriget borde föranleda en motsvarande förbättring av penningvärdet. Penninginkomsterna borde i regel varken höjas eller sänkas. Vid tillämpningen av detta prissänkingsprogram borde bl. a. iakttagas, att en så fullständig återgång av den under kriget inträdda prisstegringen som möjligt vore önskvärd. Bankoutskottet underströk i sitt utlåtande föredragande departementschefens uttalande, att varje ytterligare höjning av prinsnivån såvitt möjligt borde förhindras med stöd av en restriktiv pris- och lönepolitik, samt tillade, att det ömsesidiga samband, som vore rådande mellan pris- och lönepolitiken, därvid icke nog kraftigt kunde understrykas. Vikten av återhållsamhet i fråga om det allmänna utgiftspolitik under övergångsperioden efter kriget betonades även. Rationaliseringar och andra kostnadsreduktioner inom produktionen borde i regel komma samtliga inkomsttagare till godo genom sänkning av priserna. Därigenom ville man förhindra en lönekonkurrens mellan olika grupper, som med nödvändighet måste resultera i att svagare organiserade inkomsttagargrupper skulle bli eftersatta och som även skulle utgöra ett incitament till en inflatorisk utveckling. Genom att låta den förbättrade varuförsörjningen taga sig uttryck i sänkta priser i stället för höjda inkomster inom berörda produktionsgrenar skulle samtliga befolkningsgrupper bli delaktiga i förbättringen.

I dagens läge kan man med skäl fråga sig, hur 1944 års penningpolitiska program fullföljts. Det synes, som om ingen av de ovannämnda väsentliga punkterna lagts till grund för den för utvecklingen närmast ansvariga finansledningens handlande. Det bakomliggande psykologiska värde, som låg i detta program, synes även helt ha gått till spillo. Allmänheten har numera uppgivit sin tidigare förväntning om en mera generell prissänkning. Det mesta man vägar hoppas på är en stabilisering av den nuvarande prinsnivån, men denna förhoppning har på senaste tid blandats med en alltmera allmän fruktan för en fortsatt inflation. Även nationalekonomernas ändrade inställning är betecknande för läget. Frågan är icke längre, hur stor prissänkning, som kan förväntas, utan i stället om man över huvud skall kunna förhindra en fortsatt prisstegring och inflation. Man söker lugna allmänheten med en försäkran, att inflation ej behöver inträffa, så länge den årliga ökningen i arbetslönerna håller sig inom ramen för produktivitetstegringen. En dylik utveckling skulle gå stick i stäv med det av 1944 års riksdag antagna penningpolitiska programmet även med hänsyn till dess inkomstfördelningspolitiska sida.

Det är mot denna bakgrund, som frågan om importsubventionering måste ses. Redan tidigare ha vissa resultat av den bristande fullföljden av 1944

års program varit synliga. Frågan om omsättningsskattens snara avveckling har kommit upp. Kaffeskatten föreslås sänkt. Därest syftet med dessa förslag endast varit att lätta beskattningen och nedskära »onödiga» statsinkomster, hade dessa förslag ej här behövt tagas upp till granskning, men detta synes ej vara fallet. Dessa skatters inverkan på levnadskostnadsindex torde i stället ha utgjort den bakomliggande grunden för förslagen. Därest 1944 års penningpolitiska program fullföljts, skulle nu ingen fara ha förelagat för ett genombrytande av indextaket och dessa skattespörsmål sålunda icke behövt komma upp ur nyssnämnda aspekt. För att skydda penningvärdet från de ytterligare konsekvenser, som skulle kunna bliva ett resultat av den bristande fullföljden av det penningpolitiska efterkrigsprogrammet, känner sig regeringen nu föranlåten att bl. a. framlägga förslag om importsubventionering. Som socialstyrelsens levnadskostnadsindex nu ligger vid 243 med 1914 som bas och detta under närmaste tiden på grund av förändringar i bl. a. jordbrukspriser och skatteposten kan förväntas stiga till omedelbar närhet av indextaket, skulle den nu aktuella prisstegringen på bomull och läder, vilken kan beräknas innebära en indexhöjning av ca 1,5 enheter, kunna medföra en utlösning av nu latenta inflatoriska krafter.

Frågan om importsubventionering måste därför ses i det stora sammanhanget. Lika litet som borttagande av omsättningsskatten och sänkning av kaffeskatten kan en subventionering av varuinförseln sägas utgöra ett led i ett på förhand fixerat penningpolitiskt program. Dessa åtgärder ha i stället sken av en, i brist på strategi, taktiskt uppehållande krigföring inom vissa för tillfället aktuella områden. Utan en koordinerad strategi måste dessa åtgärder eller förslag framstå såsom utslag av ekonomisk »strutspolitik», vilken i längden icke kan rädda penningvärdet. Sedan 1944 års program sålunda ej längre är aktuellt, gäller det därför för riksdagen, som är medansvarig för den penningpolitiska utvecklingen, att taga initiativet till ett nytt sådant program, som bättre än 1944 års överensstämmar med det faktiska ekonomiska läget. Detta synes lämpligen kunna ske genom att riksdagen avslår Kungl. Maj:ts förevarande proposition och samtidigt anhåller om snabbt förslag till nytt program, avsett att ersätta det numera på grund av utvecklingen föråldrade 1944 års och anpassat efter det nuvarande ekonomiska läget, vilket icke förutsetts av sagda års riksdag.

I motionen II: 591 har anförts i huvudsak följande.

Enligt det av statens priskontrollnämnd framlagda förslaget är syftet framför allt att minska risken för en stegring av levnadskostnadsindex upp till den nivå, där viss lönejustering uppåt automatiskt inträder, vilket skulle stärka tendensen till inflation i vårt land. Enligt min mening är det mera motiverat att i detta syfte besluta om en avveckling av omsättningsskatten redan vid instundande årsskifte. Därmed skulle levnadskostnadsindex undergå en så pass stor sänkning, att något omedelbart behov av den föreslagna åtgärden icke föreläge.

Flera skäl tala — som i remissyttrandena framhållits — mot den ifrågasatta subventioneringen. Stockholms handelskammare påpekar med all rätt, att det knappast är möjligt att på förhand beräkna vilken prisstegring som är »övergående». Det är relativt lätt att införa subventioner men svårt att få dem avskaffade. Som departementschefen antyder kan subventioneringen komma att få väsentligt större proportioner än som anges av siffran 25 milj. kr. De statsfinansiella konsekvenserna äro därför oberäknliga. Så ansträngt

som det statsfinansiella läget ter sig på litet längre sikt, framstår det knappast som försvarligt att pålägga statskassan en stor utgift, vilken kan komma att bli en belastning under flera år framåt. I valet mellan att avskaffa omsättningsskatten vid årsskiftet och att införa subventioner av detta slag synas de mest vägande skälen tala för det förstnämnda. Att belasta statskassan i bägge dessa avseenden vore oförsiktigt. Vårt land kan icke genom statsfinansiella utgifter köpa sig fritt från inflationsfaran, vars bekämpande kräver framför allt helt andra och mera genomgripande åtgärder. Som riksbanksfullmäktige påpeka, torde det bli svårt att undvika, att importörernas intresse och möjlighet att uppnå lägsta möjliga priser å importvarorna minskas genom en subventionspolitik av ifrågasatt slag.

Utskottet. Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har statens priskontrollnämnd i skrivelse till Kungl. Maj:t av den 13 september 1946 framhållit, att väsentliga prisstegringstendenser för närvarande gjorde sig gällande på de utländska marknaderna, vilket utsatte den svenska prisnivån för ett starkt tryck uppåt, och i syfte att förhindra att prisstegringen utomlands sloge igenom på den inhemska prisnivån föreslagit öppnande av möjligheter för Kungl. Maj:t att medgiva subventioner å vissa viktigare importråvaror. En dylik subventionering borde enligt priskontrollnämndens förslag dels avse sådana fall, där prisstegringen i utlandet kunde antagas vara av endast tillfällig och spekulativ karaktär, dels ock hänförde sig till sådana råvaror, som vore av betydelse för de stora konsumtionsartiklarna och spelade en mera omedelbar roll för konsumentpriserna och därmed för levnadskostnadsindex.

I de över priskontrollnämndens framställning avgivna yttrandena har i allmänhet nämndens ifrågasavarande förslag tillstyrkts, om ock med tvekan och under framhållande av de olägenheter, som vore förenade med ett dylikt subventionsförfarande.

Departementschefen har framhållit, att om den svenska prisnivån skulle kunna bibehållas i stort sett oförändrad — vilket i nuvarande läge vore ett angeläget önskemål — måste från svensk sida åtgärder vidtagas bland annat för att minska risken för att de ökade importpriserna sloge igenom på den svenska marknaden. Den i juli 1946 verkställda apprecieringen av den svenska kronan hade såvitt man nu kunde bedöma visserligen lett till åsyftat resultat, men vore icke tillräcklig för att neutralisera prisstegringen på vissa viktiga råvaror; en ytterligare appreciering av vår valuta torde enligt departementschefens uppfattning icke kunna ifrågakomma. Departementschefen har vidare framhållit, att de under kriget för skyddandet av den svenska prisnivån mot prisfluktuationer i utlandet tillämpade clearingförfarandena icke heller torde vara tillfyllest för lösande av det nu föreliggande problemet, utan att andra utvägar därför måste sökas. Departementschefen har med anledning härav ansett sig böra ansluta sig till priskontrollnämndens ovanberörda förslag. Härvid har departementschefen förklarat sig till fullo inse vådorna av en subventionering av ifrågasatt slag och därför förutsatt, att subventioneringen skulle tillämpas restriktivt och allenast

äga rum, där sannolika skäl föreläge för antagandet, att prisstegringen vore av övergående karaktär. Subventioneringen borde i huvudsak begränsas på sätt priskontrollnämnden angivit, men likväl under vissa förutsättningar kunna tillämpas även å varor, som representerade ett senare stadium av produktionsprocessen. Subventioneringsåtgärd borde vidare enligt departementschefen kunna vidtagas allenast efter beslut av Kungl. Maj:t. Bemyndigandet för Kungl. Maj:t att medgiva subventioneringen har departementschefen föreslagit tidsbegränsat, förslagsvis till utgången av juni 1947.

I motionerna I: 390 och II: 592 och II: 591 hava på anförda skäl yrkats, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition.

Utskottet får till en början framhålla, att Kungl. Maj:ts förevarande förslag till vidtagandet av subventioneringsåtgärder har ett begränsat syfte och en tillfällig karaktär, beroende på att skäl föreligga för antagandet att den i utlandet inträffade prisstegringen på ett flertal för vår försörjning viktiga produkter åtminstone i viss utsträckning torde vara av övergående art. I motionerna I: 390 och II: 592 har frågan om vårt penningpolitiska program i dess helhet tagits upp till diskussion. De i motionerna berörda synnerligen betydelsefulla spörsmålen torde enligt utskottets mening böra upptagas till prövning i annat och vidare sammanhang än det nu föreliggande. De valutavärdande åtgärder på längre sikt, som därvid kunna komma i fråga, torde emellertid icke göra det tillfälliga och begränsade subventionsförfarande, som innefattas i Kungl. Maj:ts förevarande förslag, obehövt. Utskottet, som förutsätter, att Kungl. Maj:t med uppmärksamhet följer utvecklingen på det penningpolitiska området, anser därför för sin del de i motionerna anförda skälen för ett avslag å Kungl. Maj:ts förslag icke bärande. Utskottet har icke heller funnit den i motionen II: 591 förebragta motiveringen för ett avslag å nyssnämnda förslag övertygande. Enligt utskottets mening synes nämligen en avveckling av omsättningsskatten icke i indexhänseende kunna medföra att det föreslagna subventioneringsförfarandet därför skulle bli obehövt. Utskottet avstyrker alltså bifall till de i motionerna I: 390 och II: 592 samt II: 591 gjorda yrkandena.

Utskottet har vid sin prövning av Kungl. Maj:ts förevarande förslag — ehuru utskottet liksom departementschefen och flertalet av de i ärendet hörda myndigheterna ansett vissa principiella betänkligheter föreligga mot införandet av ett subventioneringsförfarande av ifrågasatt slag — funnit sig böra godtaga detsamma. Utskottet vill likväl här understryka angelägenheten av att subventioneringen tillämpas restriktivt och allenast under av departementschefen angivna förhållanden. Utskottet ansluter sig även till departementschefens förslag att bemyndigandet för Kungl. Maj:t att medgiva subventionering skall avse tiden till utgången av juni 1947. I anslutning till vad departementschefen därom anförut förutsätter utskottet, att redogörelse kommer att framläggas för nästkommande års riksdag angående vidtagna subventioneringsåtgärder.

Utskottet tillstyrker, att subventioneringens omfattning begränsas till ett maximibelopp av 25 000 000 kronor och att detta belopp anvisas å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 390 och II: 592 samt II: 591, till *Subventionering av införseln av vissa varor* å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

Stockholm den 13 december 1946.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Gränebo, Larsson, Karl Andersson, Heiding, Mannerskantz, Gustaf Karlsson*, fröken *Andersson*, herrar *Johan Eric Ericson, Rosenberg* och *Albertsson*; samt

från andra kammaren: herrar *Törnkvist, Skoglund* i Doverstorp, *Eriksson* i Stockholm, *Svensson* i Grönvik, *Ohlin, Falla, Bergström, Rubbestad, Andersson* i Malmö, *Mårtensson, Lindholm* och *Åkerström*.

Reservationer:

1) av herrar *Johan Bernhard Johansson*, *Mannerskantz*, fröken *Andersson*, herrar *Albertsson*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Ohlin* och *Falla*, vilka ansett, att utskottets yttrande och förslag bort hava följande lydelse:

»Kungl. Maj:ts förevarande förslag går ut på att Kungl. Maj:t — med hänsyn till prisstegringstendenserna utomlands och dessas möjligheter att via importpriserna påverka priserna på den svenska marknaden — skulle erhålla bemyndigande att medgiva viss importsubventionering.

Utskottet delar de betänkligheter, som från olika håll framförts mot förslaget. Redan i statens priskontrollnämnds framställning i ärendet framhölls, att ett beträdande av subventionsvägen i allmänhet vore förenat med allvarliga olägenheter och en åtgärd som i princip måste anses förkastlig. Det kan, såsom riksbanksfullmäktige framhållit, icke undvikas, att en sådan subventionering som den nu ifrågasatta är ägnad att minska importörernas intresse och möjlighet att vid sina kontakter med utländska leverantörer nå lägsta möjliga priser. Det är också uppenbart, att subventionsförfarandet är ägnat att försvaga de svenska myndigheternas ställning vid handelsförhandlingar med utlandet, när det gäller att uppnå bästa möjliga villkor; den utländske leverantörens eget intresse att komma in på marknaden trubbas med nödvändighet i viss mån av, när han vet, att priset ändå kan komma att undergå en reduktion till följd av från det allmännas sida utbetald subvention. Därtill kommer, att en importsubventionering lätt kan ge upphov till klagomål över diskriminerande behandling. Ett land, som har huvudsakligt intresse av exporten av en viss råvara, som icke subventioneras, finner sig tillbakasatt till förmån för ett annat land, vars råvaror för export subventioneras.

Även ur allmänna synpunkter kan en subventionering göras till föremål för kritik. Sedan den en gång införts, är det svårt att avskaffa den. Om icke prisfallstendens föreligger, kommer nämligen en sådan åtgärd att med största sannolikhet utlösa en omedelbar höjning av den inhemska prisnivån. Som departementschefen antytt, kan subventioneringen komma att få väsentligt större proportioner än som anges av siffran 25 000 000 kronor. I likhet med vad som anförts i motionen II: 591 finner utskottet därför de statsfinansiella konsekvenserna av åtgärden vara oberäkneliga.

När priskontrollnämnden vägt skälen för och emot ett vidtagande av den nu ifrågasatta åtgärden, har nämnden riktat uppmärksamheten särskilt på den omständigheten, att levnadskostnadsindex kommit i farlig närhet av det i hittills gällande ramavtal fixerade »indextaket» 248. Nämnden anser, att konsekvenserna av en, om än tillfällig, prisstegring på vissa importvaror skulle i ett sådant läge väga tyngre än de principiella belänkligheterna mot ett beträdande av subventionsvägen.

I anledning härav förtjänar det enligt utskottets mening att beaktas, att

betydelsen av det s. k. »indextaget» väsentligen försvagats till följd av den preliminära uppgörelse som nyligen träffats mellan arbetsgivareföreningen och landsorganisationen. Denna överenskommelse synes nämligen gå ut på att slopa »indextaget» såsom ett kritiskt moment vid bestämmande av lönetilläggens storlek. Därmed har ett av de mest vägande skälen för att nu vidtaga den av Kungl. Maj:t föreslagna åtgärden bortfallit.

Med hänsyn till de allvarliga betänkligheter, som ur olika synpunkter kunna anföras mot en subventionering av importvaror, bör denna väg icke anlitas annat än såsom en åtgärd i sista hand och såsom ett led i en genomtänkt och över hela linjen verkande ekonomisk politik med syfte att hindra en inflatorisk utveckling. Förutsättningen måste vara, att den framstår såsom oundgänglig inom ramen för ett allsidigt och genomtänkt program för stabilisering av penningvärdet.

Vid sådant förhållande finner utskottet de i motionerna I: 390 och II: 592 anförda synpunkterna förtjänta av beaktande. I stället för att vidtaga tillfälliga åtgärder utan erforderlig samstämmighet och konsekvens synes enda möjligheten att effektivt möta den nu aktuella inflationsfaran vara att få fram en bättre överensstämmelse mellan tillgång och efterfrågan på olika förnödenheter och tjänster. Om den önskvärda balansen skall kunna uppnås, måste statsmakternas handlande ske planmässigt med hänsyn till det nu rådande läget och alla de faktorer som påverka prisbildning och penningvärde. Innan riksdagen erhållit möjlighet att fatta ståndpunkt till ett sådant program och bilda sig en föreställning om de olika åtgärder som äro lämpliga och nödvändiga med hänsyn till stabiliseringspolitikens effektivisering, saknas möjlighet att bedöma, huruvida så starka skäl ur penningpolitiska synpunkter kunna anföras till stöd för förslaget om införande av importsubventioner att de uppväga de betänkligheter, som ur principiella och praktiska synpunkter resa sig däremot. Chefen för finansdepartementet har i annat sammanhang ställt i utsikt, att hela frågan om penningpolitiken inom en snar framtid kommer att tagas under omprövning. Utskottet anser en sådan omprövning trängande nödvändig, och riksdagen får därvid tillfälle att överväga hithörande problem och åtgärder i ett större sammanhang. Detta utgör ytterligare ett skäl att icke nu binda sig för en så tvivelaktig åtgärd som att ge Kungl. Maj:t fullmakt att medgiva importsubventioneringar. Utskottet vill därför icke för närvarande föreslå bifall till Kungl. Maj:ts nu förevarande förslag.

På grund av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med bifall till motionerna I: 390 och II: 592 samt II: 591, avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag»;

2) av herr *Rubbestad*.